

Archeologisch onderzoek in Dendermonde

Opgraving in de kloostertuin van het voormalige
Birgittinessenklooster Maria Troon

Aanleiding onderzoek

➤ Opdrachtgever :

Broeders van Liefde

➤ Locatie onderzoeksgebied:

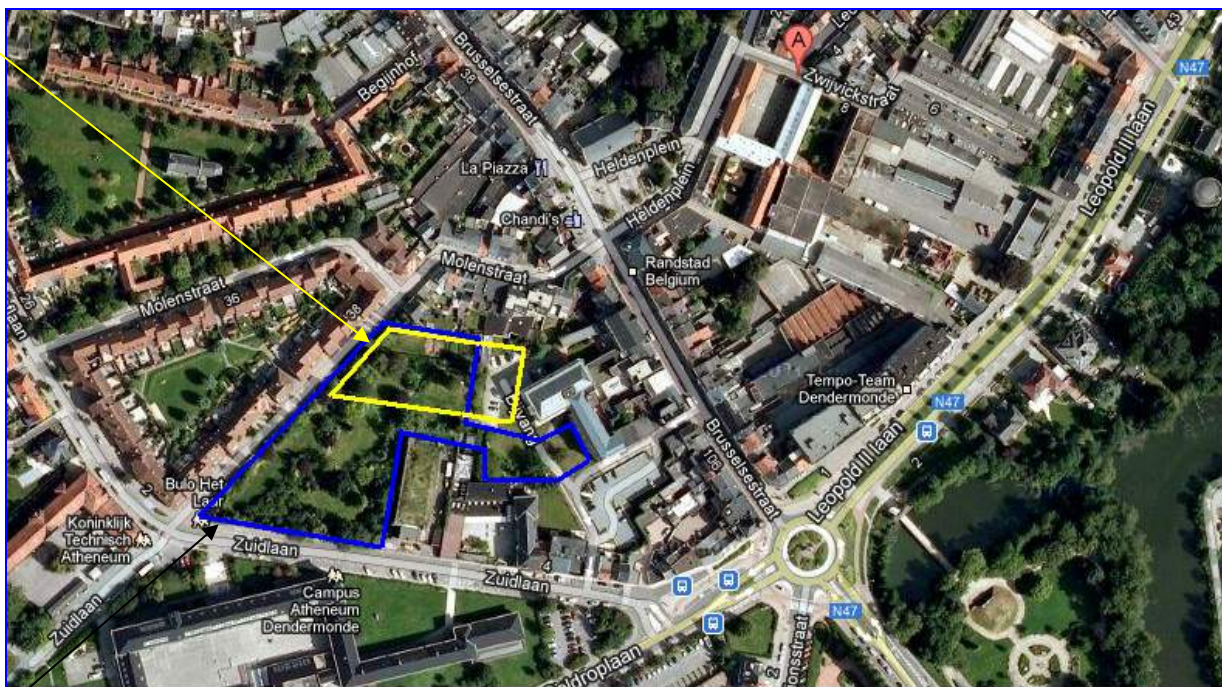
Dendermonde, Oost-Vlaanderen, rust-en verzorgingstehuis Mariatroon, Brusselsestraat, Bijvang, Molenstraat en Zuidlaan

➤ Aard van de bedreiging:

1ste fase van een nieuwbouw in tuin van het voormalige Birgittinessenklooster Maria Troon

onderzoeksgebied

Onderzoek
2010-2011

Vooronderzoek
2007

vooronderzoek

➤ 2007:

stadsarcheologen voeren werfbegeleiding en proefsleuvenonderzoek uit over hele tuin

➤ Onderzoeksresultaten:

- westen van terrein wordt vrijgegeven
- oosten van terrein bakstenen resten die in verband zijn gebracht met klooster uit de 16de eeuw
- menselijke resten gedateerd eerste helft 15de eeuw

Archeologisch onderzoek 2010-2011

Resultaten verwachting sterk overtroffen!

- sporen uit de pre-kloosterfase (10de- midden 15de eeuw)
- sporen uit de kloosterfase (1466-1784)
- noodbegraafplaats (1579-1584)

Pre-kloosterfase (10de - midden 15de eeuw)

Voor komst van Birgitiinessen: het laar
uit historische bronnen gekend als een plaats van ontucht en onpure bewoners

Verschillende goedbewaarde grachten en kuilen verspreid over site

- 6 grachten
- 2 waterkuilen
- 3 grote afvalkuilen

Pre-kloosterfase (10de- midden 15de eeuw)

14de -15de eeuw

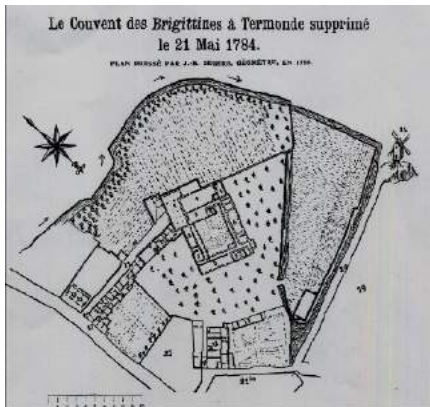
➤ grote afvalkuilen en enkele grachten

- zeer veel aardewerk !
- geen sporen van artisanale activiteit

Kloosterfase: 1466-1784

➤ Birginitessenklooster Mariatroon

- opgericht in 1466
- eerste kloosterlingen afkomstig uit zusterklooster Mariënwater Rosmalen, Nederland
- dubbelklooster tot 1643, zowel mannen als vrouwen
- opgeheven 1579-1584: pesthuis
- afgeschaft 1784, afgebroken 1785

bakstenen structuren: 2de helft 15de- 16de eeuw

- 2 vloerniveau's
- 3 muurfunderingen
- 1 beerput

➤ structuren, uitgezonderd beerput, in oostprofiel

- moeilijk te interpreteren
- verder onderzoeken 2de fase nieuwbouw

Afvalkuil kloosterkeuken: 2de helft 15de- 1ste helft 16de eeuw

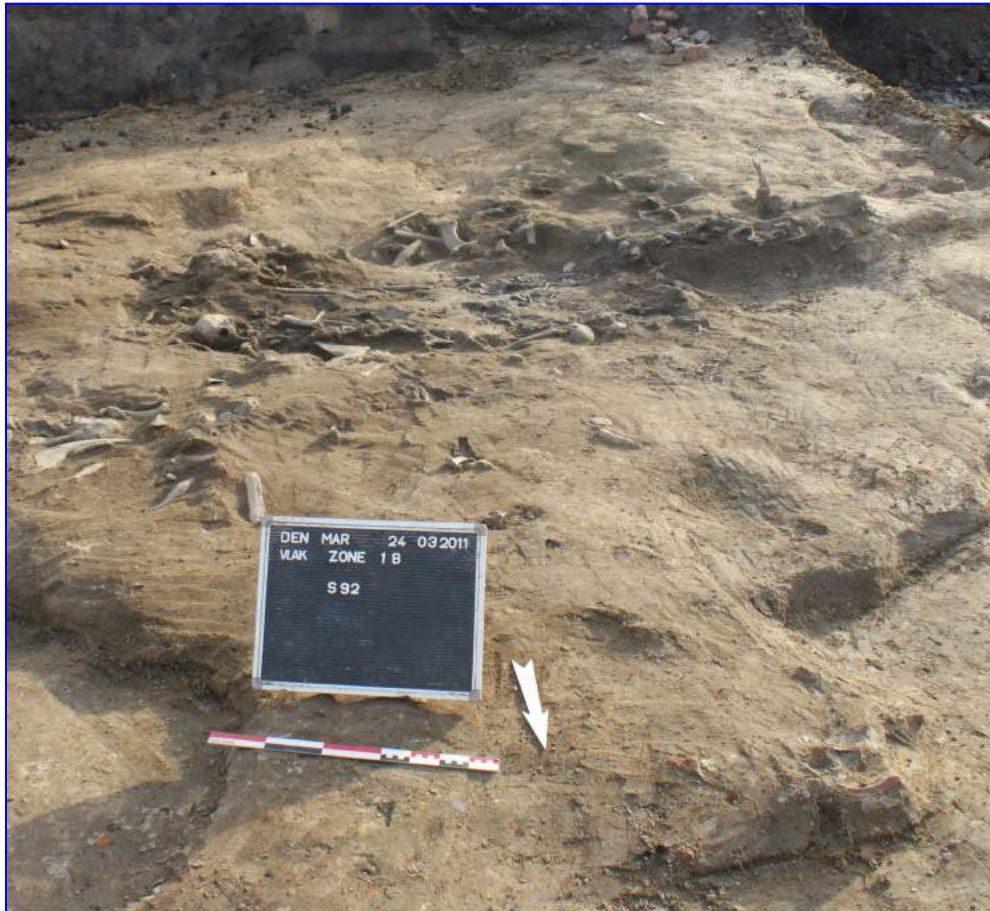
zeer veel aardewerk: kamerpotten en
kookgerei

eigendomskenmerken aangebracht

veel slachtafval

Afvalkuil kloosterkeuken: 2de helft 15de- 1ste helft 16de eeuw

Centraal collectief graf
met 7 individuen

Noodbegraafplaats: 1579-1584

2010: 1ste week onderzoek verschillende enkelvoudige en collectieve graven

- Uit welke periode?
- Oorzaak? oorlog, hongersnood, ziekte?
- Geen sporen van geweld

Noodbegraafplaats: 1579-1584

Historisch onderzoek stadarchivaris

stadrekening van 1579/1580 :

Hendrik van Nuwenhove, gasthuismeester Sint-Blasiushospitaal,
stadswege 4 pond groten :

***“tot sustenantie van den aermen wesenden in de smettelicke
zieckte in tclooster van Sint Brigitten”***

Noodbegraafplaats: 1579-1584

stadrekening van 1584/85

“Betaelt Pieter van den Keere ende Willemynne zyne huysvrouwe, ter causen zy den tyt van omtrent XXVIII maenden ende het, by laste van scepenen, metgaders Adriaan van Langenhove ende Jan van Belle, als gasthuysmeesters, int pesthuys deser stede by de Bruesselpoorte den insetenen aermen ende siecke van der peste byghestaen ende ghecureert hebben, ende voorts dat zy hemlieden gheemployeert hebben omme de aerme personen, die op de straten ende elders bevonden zyn gheweest, te begraven, zoo zy ghedaen hebben totten nombre van CXX personen, breeder by myne heeren vander wet volghens heurlieder ordonnantie toeggheleyt totter somme van xxviiiij... gr

Noodbegraafplaats: 1579-1584

- 1579-1584: klooster opgeheven tijdens Calvinistisch bestuur en omgevormd tot pesthuis
- Minstens 120 pestslachtoffers begraven in kloostertuin
- Indien al van 1579 wordt begraven op terrein hoger aantal inhumaties

strengere winter 2010-2011 opgraving geschorst

Expertise zoeken

- Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen Brussel (KBIN) : eerste inschatting op terrein
- Olivier Dutour: Service d'Anthropologie Biologique, Aix-Marseille Université, Faculté de Médecine de Marseille: doorverwijzing naar Dominique Castex
- Dominique Castex, Université Bordeaux 1, autoriteit in de funeraire archeologie en is gespecialiseerd in het opsporen en analyseren van epidemieën via moleculaire archeologie

Heropstart eind februari 2011

- continu 2 antropologen Bordeaux op site
archeologen begeleiden vrijleggen en registreren
skeletten
- opgraving van andere sporen gaat verder
- team van Antea Group en Bordeaux bijgestaan
door studenten kunstwetenschappen en
archeologie Vrije Universiteit Brussel

Noodbegraafplaats: 1579-1584

Resultaten

- 79 individuen anatomisch verband
- Concentratie zone B
- Afwijkende noordzuid oriëntatie
- Zowel enkelvoudige en collectieve graven (2 tot 7 individuen)
- Zowel kistinhumatie als begraving in volle grond
- Bepaalde fasering op te merken
- Adolescenten en jongvolwassenen

Grondplan skeletten

Type graf	Aantal graven	Aantal individuen
Enkel	31	31
Dubbel	11	22
Drievoudig	1	3
Vijfvoudig	2	10
Zesvoudig	1	6
Zevenvoudig	1	7

31 volwassenen	39%	leeftijdsklasse	Aantal	Verhouding volwassenen	In verhouding tot de hele populatie
		[20-29]	8	26%	10%
		[>30]	1	3%	1%
		[<40]	1	3%	1%
		[>50]	1	3%	1%
		volwassen	20	65%	25%
39 onvolwassenen	49%	leeftijdsklasse	Aantal	Verhouding onvolwassenen	In verhouding tot de hele populatie
		perinataal	1	3%	1%
		[0]	0	0%	0%
		[1-4]	3	8%	4%
		[5-9]	1	3%	1%
		[5-9]/[10-14]	3	8%	4%
		<12	8	21%	10%
		<14	1	3%	1%
		[10-14]	6	15%	8%
		[10-14]/[15-19]	3	8%	4%
		[15-19]	6	15%	8%
		onvolwassenen	6	15%	8%
		adolescenten	1	3%	1%
9 onvolwassen/volwassen	11%	[15-19]/[20-29]	2	25%	3%
		andere	7	88%	9%

Graf F, SK 39

ter hoogte van rechterarm
muntvondst

statenduit geslagen in
Brabant-Antwerpen, Philips II
(1555-1598) tussen 1578 en
1580

➤ Spoor 91

- doorsneden door verschillende inhumaties
- aardewerk 2de helft 15de - 1ste helft 16de eeuw

➤ spoor 121

- 17de eeuw
- verstoord skeletten
- mogelijk pad dat huis van abdis met kloosterkeuken verbond

- Historische bronnen: 1579-1584
- Statenduit: 1578-1599
- Spoor 92 en 91: 2de helft 15de-1ste helft 16de eeuw doorsneden door inhumaties
- Spoor 121: inhumaties oversneden in de 17de eeuw

Begraafplaats uit historische bron = noodbegraafplaats Maria Troon

- Bevestigen door DNA-analyse en C14-datering

Algemeen besluit

Onderzoek heeft archeologisch verwachting sterk overtroffen!

- Sporen uit de pré-kloosterfase
- Resten van het Birgittinessenklooster, zowel bakstenen structuren als kuilen en grachten
- Noodbegraafplaats uit crisisperiode